

DE POPPENFABRIEK



Elizabeth Macneal

# De poppenfabriek



the house of books

*Oorspronkelijke titel: The Doll Factory*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Pan Macmillan UK

Copyright © Elizabeth Macneal, 2019

© Vertaling uit het Engels: Erica Feberwee, 2019

© Nederlandse uitgave: The House of Books, Amsterdam 2019

Omslagontwerp: © Katie Tooke © Line Anderson

Omslagontwerp Nederlands ontwerp: Peter de Lange

© Omslagbeeld: Martine Anderson

Foto auteur: © Mat Smith

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 443 5500 0

ISBN 978 90 443 5501 7 (e-book)

NUR 342

[www.thehouseofbooks.com](http://www.thehouseofbooks.com)

[www.overamstel.com](http://www.overamstel.com)

**OVERAMSTEL**

uitgevers

The House of Books is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.



# Londen

*November 1850*

## Een schilderij

In het holst van de nacht, wanneer de straten donker en verlaten zijn en nauwelijks een geluid de stilte verstoort, sluipt een meisje naar de kelder van een poppenmakersatelier en gaat aan haar kleine werktafel zitten. Voor haar staat een kaal porseleinen poppenhoofd dat haar aankijkt met een lege blik. Het meisje knijpt rode en witte waterverf in een oesterschelp, zuigt aan de haren van haar penseel en zet de spiegel in de juiste stand. De kaars sist, het meisje tuurt naar het maagdelijk witte papier.

Ze voegt wat water toe aan de verf en mengt deze tot huidskleur. Dan zet ze strak en doelbewust de eerste streek. Het zware, koudgeperste papier neemt de verf moeiteloos op, bobbelt niet en blijft volmaakt glad.

In het kaarslicht worden de schaduwen groter. Haar donkere haar vloeit over in de duisternis. Ze schildert geconcentreerd – een enkele streek voor haar kin, wit voor haar jukbeenderen die door de kaarsvlam worden geaccentueerd. Trouw kopieert ze haar onvolkomenheden: de ogen die ver uit elkaar staan, het misvormde, verdraaide sleutelbeen. Boven, in de slaapkamers, zijn haar zus en haar bazin in diepe rust. Zelfs het zachte gefluister van marterhaar

op papier voelt als een inbreuk op de stilte, als een oorverdovende opeenvolging van penseelstreken die hen zal wekken.

Ze fronst. Haar gezicht is te klein. Ze had het groter moeten opzetten, ze had het hele blad willen gebruiken, maar haar hoofd zweeft boven een witte leegte. Het papier, dat haar een weekloon heeft gekost, is onbruikbaar geworden. Ze had minder haastig te werk moeten gaan en eerst de contouren moeten schetsen.

Even zit ze roerloos, beschenen door de kaars. Haar hart klopt rusteloos, het poppengezicht kijkt toe. Ze zou weer naar bed moeten gaan, voordat ze wordt betrap.

In plaats daarvan buigt ze zich naar voren. Zonder haar blik van de spiegel af te wenden, trekt ze de kaars – geen talg, maar echte bijenwas – naar zich toe. Ze heeft hem gegapt uit de geheime voorraad van haar bazin. Ze doopt haar vinger in de hete was en maakt een vingerhoed. Dan gaat ze met haar hele hand door de vlam om te zien hoelang ze de hitte kan verdragen. De donshaartjes knetteren zachtjes.

# Deel 1

*In dit hart zetelt gewis iets  
wat zal bekliven,  
en het leven is meer  
dan slechts een droom.*

Mary Wollstonecraft, Brieven die werden geschreven  
tijdens een kort verblijf in Zweden,  
Noorwegen en Denemarken (1796)

*A thing of beauty is a joy for ever:  
Its loveliness increases; it will never  
Pass into nothingness; but still will keep  
A bower quiet for us, and a sleep  
Full of sweet dreams, and health, and quiet breathing.*

John Keats, *Endymion* (1818)





## Silas Reed – Curiosa – Antiek & Modern

Hij zit aan zijn werkbank, met in zijn hand een opgezette tortelduif. In de kelder heerst de rust van het graf, de stilte wordt slechts verstoord door het trage zuchten van zijn ademtochten, die telkens een vluchtige rimpeling door het verenpak van de duif doen gaan.

Al werkend tuit hij zijn lippen. De lamp beschijnt zijn gezicht. Hij is niet onknap, en hoewel hij al achtendertig is, heeft hij al zijn haar nog en valt er nog geen zweem van grijs in te ontdekken. Zijn blik dwaalt naar de glazen potten langs de muren van de kelder, keurig voorzien van een etiket en gevuld met specimens op sterk water: door het vocht opgezwollen lammeren, slangen, hagedissen en jonge katjes drukken zich tegen de doorzichtige wand van hun gevangenis.

‘Jij dekselse schavuit, denk erom dat je niet probeert weg te komen.’ Al mompelend pakt hij een tangetje en werkt hij een stuk ijzerdraad strak om de klauwen van de vogel.

Hij vindt het prettig om tegen zijn scheppingen te praten, om te verzinnen wat er is gebeurd waardoor ze op zijn werkblad zijn beland. Voor de duif heeft hij diverse opties overwogen – dat het beest door de geërgerde schipper van een kanaalschuit de nek was omgedraaid, dat het zijn nest had gebouwd in een van de zeilen van *The Odyssey* – maar er was uiteindelijk maar één verhaal dat hem beviel. ‘Dat komt ervan als je tuinkers uit de mand van de koopvrouw steelt,’ moppert hij op de duif. Wanneer hij het beestje loslaat, blijft het stijfjes overeind staan, vastgesnoerd aan het stukje hout onder zijn poten.

‘Klaar!’ Silas leunt naar achteren en strijkt het haar uit zijn ogen. ‘Dat zal je leren om onschuldige wichten van hun koopwaar te beroven.’

Hij is tevreden over zijn werk, zeker gezien het feit dat hij zich bij de afwerking heeft moeten haasten. De kunstenaar die de duif heeft besteld, komt hem straks halen. Silas heeft er alle vertrouwen in dat de vogel naar zijn smaak zal zijn: het diertje is, geheel volgens opdracht, als het ware bevroren in zijn vlucht; de vleugels vormen een volmaakte v. Bovendien heeft hij weer een duivenhartje aan zijn vergeelde potten kunnen toevoegen. De kleine bruine klompjes op sterk water leveren een goede prijs op bij kwakzalvers en apothekers.

Hij schuift zijn stoel naar achteren, pakt een bezem, maakt de kelder aan kant en ruimt zijn gereedschap op. Met de duif in de kromming van zijn arm klimt hij de ladder op naar boven. Net wanneer hij het luik met zijn schouder omhoogduwt, klinkt beneden hem het amechtige geluid van de bel.

Dat is Albie, hoopt hij. Want de schilder zal het niet zijn, daarvoor is het nog te vroeg. Dus hij zet de duif op een kast en haast zich naar de deur, benieuwd wat het joch voor hem heeft. De vangst was de laatste tijd steeds schameler geworden: door de maden aangevreten ratten, stokoude katten met ingeslagen schedel, zelfs een half overreden duif met een stomp in plaats van een klauw. (‘Het valt ook niet mee, meneer. De bottenrapers pikken de beste dooien in.’) Om zijn collectie eeuwigheidswaarde te geven heeft Silas iets bijzonders nodig, een uitzonderlijke vondst die de kroon op zijn verzameling zal zetten. Hij denkt aan de bakker aan de Strand, die amper het hoofd boven water kon houden met zijn zware volkorenbrood dat ook goede diensten bewees als deurstop. Toen hij schulden kreeg en dreigde in de gevangenis te belanden, kwam hij op het idee aardbeien in te maken met suiker. Hij verkocht ze in potten en dat werd zo’n succes dat de bakkerij al snel weer floreerde en zelfs een toeristische attractie werd.

Het probleem bij Silas is dat hij regelmatig denkt zijn bijzondere,

unieke specimen te hebben gevonden, maar dat hij na het prepareren telkens opnieuw wordt overvallen door twijfel, en vooral door het verlangen naar meer. De pathologen en verzamelaars die hij bewondert – geleerde medici zoals John Hunter en Astley Cooper – hebben nooit gebrek aan specimen. Groen van jaloezie heeft Silas hun gesprekken afgeluisterd, in de pubs tegenover de medische faculteit, waar ze hun laatste lijkschouwingen bespraken. Hij mag dan niet hun connecties hebben, toch is hij ervan overtuigd dat Albie hem op een dag iets volstrekt unieks en bijzonders zal brengen. Ooit, dat weet hij zeker, zal zijn naam op een plaquette bij de ingang van een museum komen te staan. Ooit zal zijn werk, zal al zijn sloven en zwoegen, worden erkend en gewaardeerd. Hij stelt zich voor dat hij dan, met zijn dierbare jeugd vriendin Flick aan zijn zijde, de treden beklimt; dat ze zullen blijven staan bij de plaat marmer waarin SILAS REED is gegraveerd. Dat ze haar trots niet kan verbergen en teder haar hand op het kuiltje van zijn rug legt. En dat hij dan vertelt dat hij het allemaal voor háár heeft gedaan.

Hij doet de deur open, maar het is Albie niet. En telkens wanneer er op de deur wordt geklopt, neemt zijn teleurstelling toe. Een dienstmeisje komt namens haar mevrouw een opgezette kolibrise bestellen, voor op haar hoed; een jongen in een fluwelen jasje neust eindeloos in de werkplaats rond en kiest uiteindelijk een vlinderbroche. Silas onderdrukt een huivering van minachting wanneer hij het geld in ontvangst neemt. Hij leidt zijn klanten niet rond, geeft geen advies, het enige wat hij doet, is hun geld opbergen in zijn beurs van hondenvel. Zolang hij zijn beurs niet hoeft te trekken, bestudeert hij *The Lancet*. *Tu-mor se-pa-reert het os-na-vi-cu-la-re*. Hij gaat met zijn duim langs de tekst, want het medische jargon vereist zijn volledige concentratie. Het gerinkel van de bel en de klop op de deur bepalen het ritme van zijn dagen. Op de zolder boven de winkel staat zijn bed, het opzetten en prepareren doet hij in de donkere kelder, onder de winkel.

Terwijl hij zijn blik door de rommelige, stampvolle winkel laat

gaan, beseft hij tot zijn ergernis dat het uitgerekend de saaiste spullen zijn die het meeste geld in het laatje brengen. De massa heeft geen smaak. Hoe het merendeel van zijn klanten geen oog heeft voor de echte wonderen – de honderd jaar oude leeuwenschedel, de waaier van walvislong, de glazen stolp met daarin een opgezette aap – en linea recta doorloopt naar de kast met schubvleugeligen, de zogenaamde *Lepidoptera*, helemaal achter in de winkel. De kast bevat vermiljoenrode vlindervleugels die hij heeft geprepareerd en geconserveerd tussen minuscule glazen ruitjes. Ze kunnen simpelweg als snuisterij dienen of als hanger aan een collier worden gedragen. Het zijn dwaze prullaria die zijn klanten ook zelf zouden kunnen maken als ze maar een greintje verbeelding bezaten. Alleen schilders, drogisten en apothekers zijn geïnteresseerd in de resultaten van zijn werkelijke passie.

Maar dan, als de klok het elfde uur slaat, wordt er eindelijk zacht aan de deur geklopt en klinkt in de kelder aarzelend het geluid van de bel.

Silas haast zich om open te doen, maar hij maakt zich weinig illusies. Of het is een kind, met niet meer te besteden dan twee pence, of het is Albie met weer zo'n vermaledijde vleermuis of een schurftige hond die alleen nog deugt voor de stoofpot. Toch begint zijn hart sneller te slaan.

'Kijk eens aan wie we daar hebben.' Hij probeert onverschillig te klinken. Mist van de Theems kruipt de winkel binnen.

Op de stoep staat een jochie van tien. ('Ik ben geboren toen de koningin met Albert trouwde, meneer. Daarom weet ik hoe oud ik ben.') Een straatschoffie dat grijnzend naar hem opkijkt. Op een tand na, in zijn bovenkaak, is hij zijn hele gebit kwijt. Die ene, gelige tand oogt gruwelijk, naargeestig, als een soort galg.

'Ik heb echt iets moois voor u!' zegt hij.

Silas kijkt de doodlopende steeg uit. Zijn blik gaat langs de lege, vervallen huizen die als dronkaards tegen elkaar leunen, het ene nog schever dan het andere.

‘Voor de dag ermee!’ Hij grijpt het joch stevig bij zijn kin om duidelijk te maken wie er de baas is. ‘Wat is het? De voorpoot van een Megalosaurus? Het hoofd van een meermin?’

‘Regent Canal is in deze tijd van het jaar wat te koud voor meerminnen, meneer. Maar dat andere beest, die... Mega-dinges... heb me beloofd dat u z’n knieschijf krijgt als-ie de pijp uit gaat.’

‘Dat is buitengewoon fideel van hem.’

Albie snuit zijn neus in zijn mouw. ‘Maar ik heb echt iets moois voor u! Twee shilling. Voor minder verkoop ik het niet. Ik moet u wel waarschuwen. U houdt van rood, maar dat zijn ze niet.’

Het joch begint het touw van de zak die hij bij zich heeft los te maken. Silas kijkt gespannen toe. Uit de zak stijgt een weeïge lucht op, de geur van wild en bederf. Silas legt een hand op zijn neus en zijn mond. Hij vindt de geur van de dood onverdraaglijk. De winkel is pijnlijk schoon, als het laboratorium van een scheikundige, en hij voert dagelijks een strijd tegen de rook van de kolenkachel, tegen het stof dat uit huiden en vachten komt en tegen de stank. Het liefst zou hij het flesje lavendelolie ontkurken dat hij altijd in zijn borstzak bij zich draagt om zijn bovenlip te bevochtigen. Maar hij wil Albie niet afleiden. Het joch heeft de aandachtsspanne van een spitsmuis.

Albie worstelt knipogend met de zak, alsof de inhoud nog leeft.

Silas dwingt zichzelf te glimlachen. Ondertussen vervult het hem met wrok dat zo’n kwajongen, zo’n straatjoch met rood haar het waagt hem te sarren. Het herinnert hem aan vroeger, aan de tijd toen hij als jochie op de fabriek werkte en loodzware zakken met nat porselein moest sjouwen, aan de blauwe plekken op zijn armen die zijn moeder hem had geslagen. Heeft hij die tijd wel achter zich gelaten als hij zich laat sarren door een snotaap met één tand?

Hij zegt niets en doet alsof hij geeuwt. Maar de gespannen blik waarmee hij naar de zak kijkt, verraadt hem.

Nog altijd grijnzend vouwt Albie het jute opzij. Er komen twee jonge hondjes tevoorschijn. Ze zijn dood.

Tenminste, Silas denkt dat het er twee zijn. Maar wanneer hij ze

uit de zak wil halen, beseft hij dat de koppen met elkaar vergroeid zijn en dat ze en maar één nek en één gemeenschappelijke schedel hebben.

Verrast houdt hij zijn adem in. Dan laat hij grijnzend zijn vingers over de naad in het midden van de schedel gaan om zeker te weten dat hij niet wordt belazerd. Want hij acht Albie volledig in staat om twee hondjes met naald en draad aan elkaar te naaien. Hij houdt de beestjes omhoog, bestudeert hun silhouet in het lamplicht, beveelt de acht poten, de knobbels van de ruggenwervels.

‘Daar kan ik wel wat mee,’ fluistert hij ten slotte. ‘Het is precies wat ik nodig heb.’

‘Twee shilling,’ zegt Albie. ‘Voor minder verkoop ik ze niet.’

Silas trekt lachend zijn beurs. ‘Eén shilling, meer niet. En je mag binnenkomen om mijn collectie te bekijken.’

Albie schudt zijn hoofd, doet een stap naar achteren en kijkt de steeg uit. Even lijkt er een blik van angst in zijn ogen te verschijnen, maar die verdwijnt wanneer Silas hem een shilling in de hand drukt. Albie rochelt. ‘Eén shilling? Daar kan ik toch niet van leven?’ Hij spuugt minachtend op de keien.

Maar Silas gooit de deur dicht en houdt zich doof voor Albies gebons.

Steun zoekend bij de kast kijkt hij neer op de hondjes die hij bijna liefkozend tegen zijn borst klemt zoals een klein meisje dat zou doen met haar pop. Hun pootjes bengelen slap naar beneden, hun vacht is zo zacht als mollenvel en ze zien eruit alsof ze al dood waren toen ze ter wereld kwamen.

Hij heeft eindelijk zijn unicum! Zijn eigen gesuikerde aardbeien.

## Het joch

Wanneer Silas de deur heeft dichtgegooid, stopt Albie de shilling tussen zijn enige tand en zijn onderkaak, en bijt erop. Hij heeft geen idee waarom, maar dat ziet hij zijn zus ook altijd doen. De shilling smaakt een beetje zoet, proeft hij al zuigend. Hij is dik tevreden, want hij heeft geen moment gedacht dat hij twee shilling zou beuren. Maar vraag je om twee shilling, en je krijgt er één, wat krijg je dan als maar één shilling vraagt? Hij haalt zijn schouders op en spuugt de munt weer uit. Terwijl hij het geld in zijn zak laat verdwijnen, verheugt hij zich al op de kom gekookte varkensoren waarop hij zichzelf gaat trakteren. Wat hij overhoudt, geeft hij aan zijn zus. Maar eerst moet hij nog ergens anders heen, en hij is al laat.

Behalve zijn 'dooienzak' heeft hij nóg een jutezak bij zich, met de daarin piepkleine rokjes die hij de afgelopen nacht heeft genaaid. Hij waakt er altijd angstvallig voor de twee niet door elkaar te halen. Bij het afleveren van zijn spullen bij de poppenwinkel slaat de schrik hem soms op het hart. Stel je voor dat hij zich heeft vergist! Hij durft zich het gezicht van mevrouw Salter nauwelijks voor te stellen bij het zien van een stel ratten, aangevreten door de maden.

Blazend op zijn koude vuisten zet hij het op een lopen. Zigzag-gend rent hij door de straten, zo snel als zijn gammele rachitisbenen hem willen dragen. In de smerige, sjofele straten van Soho wordt hij door de broodmagere hoeren loom en vermoeid nagestaard, met de blik van een uitgeputte kat die een vlieg beloert.

Eenmaal in Regent Street aangekomen kijkt hij vluchtig in de etalage van de winkel waar je voor vier gienje een kunstgebit kunt

kopen. Met zijn tong tegen zijn enige tand gedrukt stormt hij de straat op, vlak voor een rijtuig. Het paard bokt en steigert. Albie springt achteruit en verbergt zijn schrik door de koetsier uit te kaffen: 'Kijk dan toch ook uit, kinkel!'

Voordat die de kans krijgt iets terug te schreeuwen of zijn zweep te laten knallen, is Albie de straat al overgestoken en rent hij de stoep op van het poppenmagazijn van mevrouw Salter.



## Het poppenmagazijn van mevrouw Salter

Iris gaat met haar duimnagel langs de naden van de kleine rokjes. Loshangende draden knoopt ze vast, vlooien die ze tegenkomt, vermorzelt ze met een droog knappend geluid. Rose, haar tweelingzus, zit achter haar, diep over haar naaiwerk gebogen, en hoewel de ochtend al ten einde loopt, ligt hun bazin, mevrouw Salter, nog in bed.

‘Geen vlooien deze keer. Maar je moet de draden beter afwerken,’ moppert ze op Albie. ‘Er zijn genoeg naaisters die desnoods hun eerstgeborene zouden afstaan om jouw werk te mogen doen.’

‘Maar, juffrouw, m’n zus heeft de griep, en ik ben de hele nacht druk met haar geweest. D’r ligt ijs, maar ik heb al in geen dagen meer geschaatst. ’t Is niet eerlijk.’

‘Ach, stumper.’ Iris kijkt achterom. Rose is nog altijd verdiept in haar werk. ‘Maar weet je, mevrouw Salter is een heks. Een duivelin. Die geeft niet om eerlijkheid. Heb je haar tong weleens gezien?’

Albie schudt zijn hoofd.

‘Die is gespleten.’

Het joch grijnst zo stralend, zo ongekunsteld, dat Iris hem zou willen omhelzen. Zijn blonde warbos, zijn ene tand, zijn gezicht vol roetvegen... het is allemaal niet zijn schuld. Pech, dat is het. Zijn wiegje had net zo goed bij hen in Hackney kunnen staan.

Ze stopt de lappen voor de volgende opdracht in zijn zak, controleert opnieuw of Rose niet kijkt en geeft hem een sixpence. Het geld was eigenlijk bedoeld voor een penseel en papier. ‘Dan kun je bouillon kopen voor je zus.’

Albie kijkt er weifelend naar.

‘Pak het nou maar aan. Ik hou je niet voor de gek.’

‘Dank u wel, juffrouw.’ Zijn ogen zijn zo zwart als kooltjes. Hij grist het muntstuk uit haar hand, alsof hij bang is dat ze van gedachten zal veranderen. Dan schiet hij de winkel uit en botst bijna tegen de Italiaanse orgeldraaier, die naar hem uithaalt met zijn wandelstok.

Iris kijkt hem na, dan ademt ze eindelijk weer diep in. Hij is smoezelig, en een deugniet, maar hoe komt het toch dat hij altijd naar rotting stinkt?

\*

De smalle winkel aan Regent Street zit ingeklemd tussen twee banketbakkers die elkaar beconcurreren. Als gevolg van haarscheurtjes in de schoorsteen ruikt het in het poppenatelier altijd naar gesmolten suiker en gebrande karamel. Soms droomt Iris dat ze bonbons eet, of brokjes pruimengelei of gebakjes met slagroom. Of ze droomt dat ze op een olifant van peperkoek naar Buckingham Palace rijdt. Maar ze heeft ook weleens een nachtmerrie waarin ze verdrinkt in een meer van borrelende suikerstroop.

Toen de zusjes Whittle bij mevrouw Salter in de leer gingen – of ze echt een mevrouw is, of ze ooit een man heeft gehad, blijft een mysterie – was Iris gefascineerd geweest door de omgeving waarin ze kwam te werken. Gezien haar misvormde sleutelbeen en de littekens die Rose van de pokken had overgehouden, had ze verwacht dat ze naar de opslagruimte in de kelder zouden worden verbannen. In plaats daarvan zaten ze aan een goudkleurig bureau, midden in de winkel, waar geïnteresseerde klanten hen aan het werk konden zien. Ze kregen poederpigmenten en vossenharen penselen voor het beschilderen van de voetjes, de handjes en het gezicht van de poppen. Natuurlijk had ze geweten dat de dagen lang zouden zijn, maar ze had verbaasd en vol bewondering naar de ebbenhouten ladekasten

gekeken die een hele muur besloegen, naar de planken gevuld met porseleinen poppen. De winkel was licht en warm, kaarsen brandden zacht sputterend in gouden kandelaars aan de muur, en in de kachel in de hoek knetterde een lustig vuur.

Inmiddels is er van die fascinatie, die verwondering niets meer over. Met een porseleinen pop op schoot en een versleten penseel in haar hand, probeert ze uit alle macht een geeuw te smoren. Ze had nooit kunnen denken dat het werk zo zwaar zou zijn, zelfs nog zwaarder dan in een fabriek. Haar handen zijn rood en gebarsten door de koude winter, maar wanneer ze er talg op smeert, glijdt het penseel uit haar vingers en mislukt het schilderen van de poppengezichten. Ze kijkt om zich heen, naar de ladekasten die niet van ebbenhout bleken te zijn, maar van goedkoop eikenhout dat zwart is geverfd; naar de kaarshouders waarvan het goudvernis door de hitte begint te bladderen; naar het tapijt waarin een pad is kaal gesleten door het dagelijkse heen-en-weergeloop van mevrouw Salter. Van alles wat haar met afschuw vervult, roept het dunne tapijt – nog dunner dan het haar van de poppenmaakster – de grootste weerzin op. Bedompt en met rijen wezenloos voor zich uit sturende poppen, roept de winkel de sfeer op van een crypte. Een crypte waar bovendien de verstikkende geur hangt van gebak en banketbakkersroom. Iris heeft soms letterlijk moeite met ademen.

‘Dood of levend?’ fluistert ze tegen haar tweelingzus, en ze schuift een daguerreotypie naar haar toe. Op de sepia foto staat een klein meisje, met haar handjes als twee duifjes gevouwen in haar schoot. Iris slaat haar ogen op wanneer mevrouw Salter binnenkomt, bij de deur gaat zitten en haar bijbel openslaat. De rug van het boek kraakt.

Rose probeert haar zus met een blik het zwijgen op te leggen.

Voor Iris is het een van haar weinige pleziertjes, hoewel het haar ook een schuldgevoel bezorgt: raden of de kinderen op de foto’s dood of levend zijn. Ze weet zelf niet waarom, maar ze wil weten of de pop waaraan ze werkt, is bedoeld als aandenken voor op het

graf van een jong kind of als cadeau voor een klein meisje, nog bruisend van leven.

Mevrouw Salter verdient haar geld voornamelijk met exclusieve, op bestelling gemaakte poppen. Zoals altijd verdubbelt het aantal opdrachten zich in de winter, als gevolg van de kou, van de ziektes die daardoor de kop opsteken en veel slachtoffers maken. De zusjes maken lange dagen; in plaats van twaalf uur werken ze 's winters vaak wel twintig uur per dag. 'Natuurlijk wilt u een aandenken aan een dierbare overledene,' zegt mevrouw Salter met de stem die ze voor haar klanten reserveert. 'Ik begrijp het volkomen. De Bijbel zegt het zo mooi in het boek Korintiërs: "Maar wij hebben goeden moed en wij begeren te meer ons verblijf in het lichaam te verlaten en bij de Here onze intrek te nemen." Hun ziel is ons ontvallen, en de pop is het symbool van het stoffelijke omhulsel dat ze achterlieten.'

Het vereist een scherpe blik om vast te stellen of de kinderen op de foto's zijn overleden. Maar inmiddels weet Iris waar ze op moet letten. Soms is het gemakkelijk. Dan lijkt het alsof het kind ligt te slapen, omringd door bloemen. Of er is een steuntje te zien, tegen de rug van het kind. Soms wordt het zelfs overeind gehouden door iemand die angstvallig probeert níet op de foto te komen. En dan zijn er nog de foto's waarop alleen het kind scherp is afgebeeld, terwijl alles eromheen doelbewust vaag is gemaakt.

'Levend,' concludeert Iris. 'De ogen zijn niet helemaal scherp.'

'Hou je mond! Geen gekwebbel,' snauwt mevrouw Salter, met het plotselinge opvlammen van een lucifer die wordt afgestreken. Iris buigt haar hoofd en mengt een iets diepere kleur roze voor de schaduw tussen de lippen van de pop. Ze kijkt niet op, uit angst dat mevrouw Salter haar bij de arm zal grijpen en in de zachte, dunne huid aan de binnenkant van haar elleboog zal knijpen.

De meisjes zitten de hele dag zo goed als zwiingend naast elkaar. Alleen voor het eten – een paar sneden brood met braadvet – leggen ze het werk even neer.

Iris schildert de gezichtjes op de porseleinen poppenhoofden en werkt het haar door de gaatjes in de schedel. Als het kind krulletjes had of heeft, bewerkt ze het haar met een ijzeren tang die ze verhit door hem boven het kolenvuur te houden. Ondertussen beweegt Rose haar naald op en neer als een violist zijn strijkstok. Aan haar de taak om de rokjes en lijfjes die 's nachts door confectienaaiers zijn vervaardigd, te verfraaien met parels, biesjes, ruches, met strookjes langs de mouwtjes en met fluwelen knoopjes zo klein als muizensnuitjes.

Ook al zijn ze een eeneige tweeling en ook al lijken ze sprekend op elkaar, toch zijn de zusjes heel verschillend. Vroeger, toen ze nog klein waren, gold Rose als de mooiste van de twee; een echte schoonheid, de lieveling van hun ouders. Dat besef had ze altijd gekoesterd, als een kostbare schat. Vanwege het misvormde sleutelbeen van Iris – een geboortefwijking waardoor haar linkerschouder iets naar voren staat – had Rose altijd de neiging haar zusje in bescherming te nemen. Tot ergernis van Iris. 'Ik ben niet gebrekkig, hoor,' snauwde ze wanneer Rose alles voor haar wilde dragen en kordaat vooropliep, alsof ze verwachtte dat Iris zou volgen. En er werd ook gekibbeld over de vraag wie van de twee het verst kon springen, wie het netst kon schrijven, en aan tafel werd er geruzied om de grootste gepofte aardappel. Ze konden wreed uithalen naar elkaar, ook letterlijk, want ze wisten dat ze het na elke ruzie altijd weer goedmaakten. Dan zaten ze dicht bij elkaar voor het vuur en ze droomden hardop over Flora, de bloemenwinkel die ze ooit samen zouden beginnen, met planken vol potten en vazen en met irissen en rozen in houders aan de muur.

Maar toen de zusjes zestien waren, raakte Rose besmet met de pokken. Het scheelde niet veel of ze had het niet overleefd. En bij het zien van de dikke korsten op haar hele lichaam en op haar gezicht, had ze ook werkelijk gewenst dat ze aan de ziekte was bezweken. Haar linkeroog werd blind en troebel wit, haar huid kleurde paars en werd pokdalig. Doordat ze er voortdurend aan krabde

kwam ze onder de littekens te zitten. ‘Waarom moest mij dit overkomen?’ jammerde ze wanhopig. ‘Waarom niet jou?’ voegde ze er ooit fluisterend aan toe, zo zacht dat Iris zich afvroeg of ze het misschien verkeerd had verstaan.

Inmiddels zijn de zusjes eenentwintig. Hun haar is nog altijd diep kastanjebruin, maar Rose draagt het half voor haar gezicht om haar pokdalige wangen zo veel mogelijk te bedekken. Iris heeft het bij elkaar gebonden in een zware vlecht die tot haar middel valt. Haar huid is jaloersmakend glad en roomblank. De zusjes lachen niet meer samen, ze fluisteren elkaar niet langer hun geheimen in het oor, en over de winkel wordt niet meer gesproken.

Iris schrikt soms van de kille, afstandelijke blik waarmee haar zusje haar aankijkt, ’s ochtends bij het wakker worden.

\*

Haar ogen beginnen dicht te vallen. Haar oogleden voelen zwaar. Mevrouw Salter helpt een klant. Haar stem klinkt zangerig. Iris kan niet alles verstaan wat ze zegt.

‘Uiterste zorgvuldigheid bij elke opdracht... Het beste porselein, uit de fabrieken in het noorden... We zijn bijna familie... Keurige meisjes... Zo anders dan die naaisters in Cranbourne Alley... Onbeschaafd... Geen fatsoen... Zo ordinair...’

Iris knijpt in haar dijen om wakker te blijven. Voorover leunend vraagt ze zich af of ze misschien toch heel even haar ogen dicht zal doen.

‘Rosie!’ sist ze geschrokken. ‘Met zulke ellebogen heb je geen naald nodig!’

‘Als mevrouw Salter het had gezien...’

‘Ik houd het hier niet uit!’ fluistert Iris. ‘Het is om gek van te worden!’

Rose krabt zwijgend aan een korst op haar hand.

‘Wat zou je doen als we konden ontsnappen? Als we niet langer...’

‘We moeten dankbaar zijn dat we hier mogen werken,’ fluistert Rose terug. ‘Hoe denk je anders aan de kost te komen? Zou je mij in de steek laten? Zou je je geld willen verdienen als confectie-naaister?’

‘Nee, natuurlijk niet,’ snauwt Iris, nog altijd op gedempte toon. ‘Ik wil schilderen. Echt schilderen! Geen porseleinen poppengezichten!’ Gefrustreerd, machteloos balt ze haar vuist. Dan beseft ze hoeveel verdriet ze haar zus zou doen door weg te gaan. Maar het is niet háár schuld dat Rose ziek is geworden. Toch wordt ze er dagelijks voor gestraft, al was het maar door de kille afstandelijkheid waarmee Rose haar behandelt. ‘Ik vind het hier afschuwelijk! Een hel! Met mevrouw Salter als de duivel!’

Aan de andere kant van de winkel kijkt haar bazin met een ruk om. Fronsend draait ze haar hoofd bijna achterstevoren, als een uil. Rose prikt zich van schrik in haar vinger.

De voordeur rammelt in zijn sponning bij een plotselinge windvlaag. Iris tuurt door het smerige raam naar buiten, naar de rijtuigen die voorbijrijden, en ze stelt zich de deftige dames voor, knus en warm in hun wereldje op wielen.

Ze bijt op haar lip, schudt wat blauw poederpigment op haar schoteltje en doopt haar penseel in de fles met water.

## De hondjes

Silas gaat aan zijn werkbank zitten. ‘Zo, kleine deugnieten,’ zegt hij streng. Een lok van zijn zwarte haar valt naar voren terwijl hij zich over de hondjes buigt. ‘Het spijt me voor jullie dat het zo is gelopen, maar dat komt ervan als je van de marsepein snoept. Dan wordt de kok boos.’ Hij lacht, in zijn nopjes met het verhaal dat hij heeft verzonnen, en legt drie messen klaar, netjes op een rij. De hondjes liggen voor hem, buikjes omhoog.

Zijn eerste gedachte was ze op sterk water te zetten, maar inmiddels heeft hij besloten er twee specimens van te maken door ze op te zetten en door het skelet afzonderlijk te prepareren. Later, in zijn museum met marmeren muren, krijgen ze een plekje in de hal, naast elkaar, met aan weerskanten gipsen zuilen.

Hij veegt zijn voorhoofd af, want hij zweet, ondanks de koude novemberdag. Dan maakt hij de spieren in zijn vingers soepel en pakt het grootste mes. Het metaal voelt kil aan.

In een snelle beweging maakt hij een kleine incisie in de buik van het linker hondje, waarna hij de vacht kalm en zorgvuldig begint los te werken. Zijn adem fluit dun en ijl tussen zijn tanden door. Hij waakt ervoor om niet met het mes in het vlees te steken en de organen ongemoeid te laten, keurig gerangschikt onder het paarse buikvlies. Voorzichtig schuift hij de hondjes een duimbreedte naar links, zodat ze recht onder de lamp liggen. Dan snijdt hij de vacht zo ver mogelijk open, waarbij hij even hapert bij de zachte kussentjes onder de poten en bij de neus, in de vorm van een wiebertje, met vier neusgaten. De lichtval en de schaduwen



die daardoor ontstaan, vereisen de grootste nauwkeurigheid, dus het werk vordert traag, en hij gebruikt het kleinste mes om er de laatste hand aan te leggen. Terwijl buiten de schemering valt, verwijderd hij de vacht van beide hondjes, als een aaneengesloten geheel.

‘Dat geeft toch geen pas! Een tafel vol gasten, en dan geen marsepein bij de vruchten met slagroom! Jullie zijn wel erg ondeugend geweest!’ Hij stelt zich de hondjes voor, perfect opgezet. Als Gideon hem nu eens kon zien. Als hij eens kon zien hoeveel beter hij de laatste vijftien jaar is geworden! Hij verdringt de gedachte, want hij wil genieten van het moment. Van de belofte die de dode hondjes nu nog belichamen, voordat blijkt dat het hem niet lukt die belofte in te lossen. De opwinding die hij voelt, is nog net zo puur als bij de vondst van zijn eerste schedel.

‘Loop met me mee,’ zei hij tegen Flick, die dag toen ze samen het terrein van de porseleinfabriek verlieten. Wat er daarna gebeurde, kan hij zich niet meer herinneren. Hij weet alleen dat hij uiteindelijk in zijn eentje over de velden zwierf.

En toen vond hij die vos. Het was puur toeval dat hij op het ontbindende kadaver stuitte. Vervuld van weerzin drukte hij zijn hand tegen zijn neus en zijn mond. Bij het zien van de rode vacht moest hij aan het haar van Flick denken, en hij beseft hoe volmaakt het dode dier was, hoe sierlijk en broos; hoe keurig alle botjes in elkaar pasten, als de stukjes van een legpuzzel. Ooit had het dier geleefd, geademd, en nu bevond het zich in dat merkwaardige grensgebied tussen schoonheid en gruwel. Hij legde zijn hand op de schedel, en vervolgens op zijn eigen hoofd.

Sindsdien ging hij er elke dag heen, keek hij elke dag hoe de maden hun werk deden, hoe de huid wegrotte en hoe de complexe witte structuur daarvan zichtbaar werd. Het deed hem denken aan een bloem die traag haar blaadjes openvouwde. Bij elk bezoek ontdekte hij iets nieuws: de verrassend dunne doorsnee van het dijbeen, het netwerk van lijnen op de schedel. Toen hij er met zijn nagel op

tikte, klonk er een dof galmend geluid. Tegen de tijd dat al het vlees was weggevreten, wikkeld hij de kale schedel in een oude lap en nam hem mee naar huis.

Die zomer keek hij onder elke graspol, hij zocht tussen de bomen, op de oevers van beekjes en rivieren, hij beklom zwetend en bestoof de ene heuvel na de andere, totdat hij uiteindelijk vijftien schedels had verzameld. Hij zette vallen, sneed takken tot speren, besloep konijnen – de oude en trage dieren – en klemde zijn vingers om hun keel. Aanvankelijk verzetten ze zich trappend en krabbend, en vaak hield hij ook zijn adem in, net als zijn slachtoffers. Maar uiteindelijk werden ze slap. Dan hield hij ze nog een tijdje stevig vast, om zeker te weten dat ze dood waren.

Eenmaal thuis legde hij de schedels keurig op een rij. Hij had gedacht dat hij met vijf stuks, hoogstens tien, wel tevreden zou zijn, maar hij bleef verlangen naar meer. Met elke vondst, elke vangst steeg zijn geluksgevoel, en zijn gretigheid. En nu heeft hij dan eindelijk zijn unicum, zijn kostbare schat! Het wollige, achtpotige schepsel is fraaier dan alles waarvan hij ooit had kunnen dromen, en hij verwacht dat zijn honger naar meer hiermee voorgoed is bevredigd.

Voor die dag zit het werk erop, besluit hij. Ervaring heeft hem geleerd dat hij brokken maakt wanneer hij te lang doorgaat. Het loopt vast en zeker al tegen vijven. Geeuwend legt hij de gevilde hondjes in een emmer. Na het koken en ontvlezen van de botten gaat hij het skelet met behulp van een tang, een pot lijm en ragdun draad weer in elkaar zetten.

Hij klautert de ladder op naar de werkplaats en vandaar de trap op naar de zolder. Bij het aantrekken van zijn nachthemd valt zijn oog op zijn verzameling opgezette muizen, op de plank naast het bed. De diertjes zijn met zorg gekleed.

Hij pakt een bruine muis, strijkt met zijn vinger over de kamgaren rok, over de gehaakte sjaal van dunne wol, over het kleine rondje bordje dat het diertje in zijn pootjes houdt. Dan zet hij de

muis weer op zijn plaats en blaast de kaars uit.

Net wanneer hij indommelt, wordt er op de deur geklopt. Hij trekt een kussen over zijn hoofd.

Het kloppen wordt luider, als doffe donderslagen.

‘Silás!’

Hij zucht. Wat is die man toch ongeduldig! Het is maar goed dat hij geen burens heeft. Die zouden zich storen aan het lawaai. Trouwens, er hangt een bordje op de deur: GESLOTEN.

*‘Ouvrez la porte!’*

Hij werkt zich kreunend overeind, schiet zijn jas en zijn broek aan, strijkt een lucifer af en daalt met de sputterende kaars de smalle trap af.

*‘Je veux ma colombe!’*

Silas doet open. ‘Meneer Frost!’ Er staat een lange, slanke man voor de deur, zijn sjofele uitmonstering zit onder de verfvlekken. Maar zijn charisma is onmiskenbaar, en hij straalt een bevlogenheid uit, een zelfvertrouwen alsof de wereld aan zijn voeten ligt. Silas voelt zich, zoals altijd, heen en weer geslingerd tussen adoratie en weerzin.

‘Silas! Ik wist wel dat je thuis was. Ik kom mijn duif halen. Tenminste, als hij niet van zijn stok is gevallen omdat ik hem de stuipen op het lijf heb gejaagd.’ Zonder het antwoord af te wachten keert hij zich naar de donkere gedaante die zich aftekent aan het begin van de steeg. ‘Ik ben hier!’ buldert hij, en hij wenkt. ‘Je bent weer eens te laat.’

Het is bijna donker. Silas kan niet zien wie de man is die de steeg in komt, laverend tussen verpulverde sintels en bergen stinkend afval. Maar eenmaal in de lichtkring van de lamp herkent hij hem: Johnnie Millais. De schilder is broodmager, om niet te zeggen uitgemergeld.

‘Louis! Wat is er in godsnaam met je kleren gebeurd? Dat overhemd zou ik zelfs mijn hond niet aantrekken!’

‘Ook leuk om jou weer te zien, Millais.’ Louis loopt ongevraagd

de winkel in, zonder gebruik te maken van de ijzeren krabber om de modder van zijn laarzen te schrapen.

‘Wat een geluk dat je nog open bent!’ Millais volgt Frost naar binnen, en Silas spreekt hem niet tegen.

‘Silas heeft een duif voor me geprepareerd. Waar is hij?’ Louis tilt met beide handen de leeuwenschedel op en doet alsof hij die naar Millais wil slingeren. ‘Brullen!’ roept hij gnuivend van plezier.

Silas verkrampst. Had hij maar de moed om die ellendeling te commanderen de schedel weer neer te zetten! In plaats daarvan haast hij zich de duif van de kast te pakken.

‘Kijk eens aan! Hij is werkelijk schitterend. Precies wat ik in gedachten had!’ De kunstenaar neemt de vogel van hem over en aait het beestje over de kop. ‘Konden mijn modellen maar net zo stilzitten als jij.’ Hij drukt Silas een gienje in de hand; het dubbele van wat ze hebben afgesproken. ‘Zeg, Millais, je zou een muis moeten nemen, voor in de hoek van je *Mariana*. Om wat beweging aan je compositie toe te voegen.’ Hij pakt een opgezette bruine muis bij de staart. ‘Ik neem deze ook.’

‘Voorzichtig! Het kan stuk,’ waarschuwt Silas, maar Louis hoort hem niet – of negeert hem – en stopt de vogel en de muis ondersteboven in zijn tas.

Silas kijkt de twee mannen na wanneer ze zich de steeg uit haasten. Millais loopt voorop. Louis heeft zijn handen op de schouders van zijn vriend gelegd en maakt om de twee stappen een sprongetje. Het lamplicht valt op zijn enkels, op de witte huid van zijn pols. Het doet Silas denken aan Flick, aan de aanraking van haar hand die hij in geen twintig jaar meer heeft gevoeld.

Wanneer de twee kunstenaar in de duisternis zijn verdwenen, kijkt Silas in de kleine winkel om zich heen; zijn blik gaat over de lage zoldering, over de haveloze ladekasten die hij heeft geprobeerd op te kalefateren met een lik verf. Er verschijnt een grimmige trek om zijn mond.

‘Denk erom! Geen tuinkers meer pikken,’ moppert hij. ‘Geen koopvrouwen meer lastigvallen! Want dat zou je nieuwe vriend niet leuk vinden.’

## De schilder

Iris is doodmoe. Toch kan ze de slaap niet vatten. De geur van gebrande suiker bezorgt haar hoofdpijn, de paardenharen vulling van de matras prikt in haar dij. Ze gaat anders liggen, steekt een bezwete arm buiten het dek. Ondertussen probeert ze haar ademhaling af te stemmen op die van haar zus en doet ze haar best aan dingen te denken waar ze rustig van wordt. Maar het helpt niet. Het blijft onrustig in haar hoofd. Ze wil schilderen! Voor haar geestesoog ziet ze de loden tubes met waterverf van Winsor & Newton, de oesterschelpen waarin ze haar kleuren mengt, haar geheime voorraadje marterharen penselen die ze na een halfjaar sparen heeft kunnen kopen.

Ze geeft haar tweelingzus een por.

‘Ik weet niet waar hij is. Ik heb die parkiet niet gezien,’ mompelt Rose. Iris is gerustgesteld: haar zus is in diepe rust, totdat de klok van de St. George vijf uur slaat. Het gesnurk van mevrouw Salter – een gekreun en gefluit als van een locomotief – dringt door de muren heen. Ze is zich van niets bewust dankzij de laudanum waar ze elke avond een grote slok van neemt.

Wanneer de rusteloosheid ondraaglijk wordt, laat Iris zich uit bed glijden. De houten vloer kraakt, de grendel van de slaapkamerdeur schuift geruisloos opzij – Iris houdt hem zorgvuldig geolied. Ze heeft een vreemde aandrang om te giechelen en slaat een hand voor haar mond.

Het tocht in de gang, haar nachthemd waait om haar benen. De deur van mevrouw Salters kamer staat op een kier, de lamp brandt

en werpt een grillig schijnsel op de vloer. Iris ruikt de stank van maagzuur. Ze is ervan overtuigd dat mevrouw Salter alleen maar zieker wordt van alle ‘medicijnen’ die ze gebruikt – ‘Moeders Steun en Toeverlaat’ tegen de maagpijn en ‘Dokter Munro’s Arseen Ouwels’ om haar acne te bestrijden. Iris heeft er genoeg van ingedroogd braaksel uit het kleed te schrobben; haar handen zijn rauw en pijnlijk van de azijn. Maar dat is nog niet het ergste. Wanneer mevrouw Salter last heeft van hallucinaties, wordt ze gewelddadig en slaat erop los, ervan overtuigd dat de tweelingzusjes zich onder haar dak schuldig maken aan hoerij, of dat Iris zich laat verleiden door een heer met slagtanden en een groene huid.

Mengde de apotheker maar rattengif door de medicijnen, denkt Iris niet voor het eerst, terwijl ze op haar tenen de trap af loopt; zo veel mogelijk langs de kant, waar de treden het minst kraken.

\*

De opslagruimte in de kelder is klein en benauwd, de muren zitten onder de vochtplekken. Het ruikt er naar schimmelige pleisterkalk; anders dan in de rest van het huis is hier geen zweem van de zoete banketbakkersgeuren te bespeuren.

Iris loopt naar kast in de hoek. Op de planken staan manden met porseleinen armen, voeten, hoofden, allemaal nog onbeschilderd. Een stoffen zak bevat mensenhaar, afkomstig van Zuid-Duitse boeren. Iris haalt de zak weg, pakt het schilderij en haar spullen die daaronder verborgen liggen, en loopt ermee naar het bureau.

Ze komt opnieuw tot de conclusie dat de schaal waarop ze haar gezicht heeft afgebeeld, veel te klein is. Even wordt ze overvallen door wanhoop. Ze kan het niet! Ze zal het nooit leren! Maar bij nadere bestudering ontdekt ze een bepaalde zuiverheid in het portret die haar bevalt, een helderheid die haar tevreden stemt. Kon ze haar hoofd maar ergens aan verankeren! Zweefde het maar niet zo in het luchtledige. Ze schrikt terug voor de optie om een stuk van

het papier af te snijden. Het vel is al niet zo groot. Misschien valt het portret alsnog te redden. Misschien weet ze een manier te bedenken om de leegte daaronder te vullen.

De goedkope stof van haar nachthemd – wit flanel met gele plekken onder de oksels – schuurt in haar nek. Impulsief trekt ze het over haar hoofd. In het schijnsel van de kaars is haar naakte huid bleek en glanzend als een witvis.

Ze stelt zich de afschuif van haar ouders voor als ze haar nu zouden zien. Haar vader en moeder laten geen gelegenheid voorbijgaan om haar op het hart te drukken toch vooral deugdzaam te zijn. Maar ze zullen haar hier niet betrappen. Rose misschien wel. Wat zou ze teleurgesteld zijn! Of stel je voor dat mevrouw Salter de trap komt af stommelen, beneveld door de laudanum. In gedachten hoort Iris haar al tekeergaan. *Lichtekooi! Een vuile sloerie, dat ben je!* Iris beseft drommels goed dat ze haar betrekking zou kwijtraken, haar inkomen van twintig pond per jaar. Ze zet de gedachte uit haar hoofd en concentreert zich op het mengen van haar kleuren. De stoel koud tegen haar blote dijen.

Wanneer ze opnieuw in de spiegel kijkt, dwaalt haar blik naar haar kleine borsten, haar harde tepels. Ze bijt op haar onderlip. *Ik ben misvormd.* Is ze echt alleen maar lelijk? Zonder een zweem van schoonheid?

Ze heeft de onnatuurlijke kromming van haar sleutelbeen altijd verafschuwed. Het bot is bij de geboorte gebroken en verkeerd aan elkaar gegroeid. Het beïnvloedt haar manier van lopen, zij het niet dramatisch. Toch werd ze er door de kinderen in de straat om uitgejouwd ('Daar komt de gebochelde!') en als haar zus het voor haar opnam, werd het hatelijke gejoel ook tegen haar gericht. ('Kijk! De twee reuzinnen!') Inmiddels heeft Iris geleerd haar afwijking te accepteren. Dat kromme sleutelbeen hoort bij haar. Sterker nog, het is haar dierbaar. Dat ze misvormd is, ontmoedigt venters niet om haar na te fluiten of haar bij haar middel te grijpen. 'Zal ik je een veeg geven?' of 'Volgens mij wil jij een klap met mijn knuppel.' Dan zet



ze haar strengste gezicht op ('Kom op, juffie! Niet zo chagrijnig!') en doet alsof ze lucht zijn. Rose laten ze ongemoeid. Dan slaat Iris een arm om haar zus en moppert hoe afschuwelijk ze het vindt om te worden nageroepen. Ze hoort zelf hoe geforceerd het klinkt.

Het gebeurt regelmatig dat er een jongeman voor de winkel staat, onbeholpen met zijn pet in de hand. Ooit zal ze een van haar aanbidders haar hand moeten schenken. Het huwelijk biedt een uitweg, houdt ze zichzelf voor. Ook al weet ze niet waar die uitweg naartoe zou moeten leiden. Ze is al eenentwintig. Het zal niet lang meer duren of haar jeugdige frisheid begint te verwelken. Haar ouders hebben haar geschreven over een kruier die wilde langskomen. Maar toen hij dat deed, heeft Iris hem ontweken.

Toch moet ze ook aan Rose denken. Het is niet waarschijnlijk dat haar zus zal trouwen. Maar als zij een goede partij weet te strikken, kan ze Rose financieel tot steun zijn. Het is ondenkbaar dat ze haar zus ooit in de steek zal laten. Als tweeling hebben ze een uitzonderlijk hechte band. De ziekte van Rose heeft die versterkt, maar er tegelijkertijd afbreuk aan gedaan. Toen ze klein waren, tekende Iris met stukjes houtskool op alles wat ze maar kon vinden – boterwikkels, stukken krant, resten behang – en Rose had het fascinerend gevonden. 'Tekende die schaar eens!' zei ze dan, en Iris deed braaf wat ze vroeg. Of: 'Ik wil dat je een olifant tekent!' Maar inmiddels is er van die fascinatie niets meer over en keert Rose haar de rug toe wanneer Iris iets voor haar tekent.

Ze zet de gedachte uit haar hoofd en mengt de juiste kleur roze voor de schaduw aan de onderkant van haar borst. Terwijl ze haar penseel over het papier beweegt, ziet ze de kleuren opbloeien. Ze voelt zich kalm, zelfverzekerd, alsof ze baas is over haar eigen lichaam, alsof mevrouw Salter het niet kan misbruiken om vloeren te schrobben, alsof het Rose niet dagelijks herinnert aan hoe zij er ook had kunnen uitzien. Er gaat een huivering door haar heen. Van schaamte? Tevredenheid? Of misschien gewoon van de kou.

Ze kijkt naar zichzelf in de spiegel, naar haar lichaam, en kan zich

niet voorstellen dat een man het met zijn ruwe handen zal betasten. Ze legt een hand in haar zij, beweegt hem omhoog, naar haar borst. Geschrokken laat ze hem weer vallen. Dan wijdt ze zich opnieuw aan haar portret.

Ze heeft gezien wat Rose en Charles samen deden, maar er nooit naar gevraagd. Toen ze elkaar nog niet zo lang kenden, praatte Rose over niets anders dan over haar 'aanstaande' zoals ze hem noemde. En ze liet Iris trots de cadeaus zien die hij haar stuurde: bonbons, dozen vol, en zelfs een gele kanarie. Helaas vloog het beestje de schoorsteen in. Met fatale gevolgen. Rose en Iris waren vijftien, en Charles werd geacht Rose te bevrijden uit de tredmolen van haar bestaan, haar een beter leven te bieden als getrouwde mevrouw in zijn bescheiden herenhuis in Marylebone. Hij kon het met Iris ook goed vinden en beloofde haar wat geld te lenen zodat ze hun winkel konden opzetten wanneer Rose en hij eenmaal... Verder ging hij niet, want het was ongepast vooruit te lopen op het huwelijk. Zo leek Flora binnen handbereik te komen en werd de winkel meer dan iets om alleen maar van te dromen. Iris vroeg zich af of het haar zus niet stoorde dat haar aanstaande ook aandacht aan háár besteedde, dat hij haar betrok in zijn toekomstplannen met Rose.

Hij kwam elke zondag langs wanneer hun ouders de deur uit waren. Rose droeg haar altijd op boven op haar kamer te blijven. Maar op een middag, nadat ze hadden gekibbeld, was Iris zo nijdig dat ze werd buitengesloten omdat haar zus blijkbaar geheimen voor haar had, dat ze de trap af sloop en door het sleutelgat gluurde. Toen zag ze dat Charles, die in een stoel zat, de rokken van haar zus omhoogschooft en de knopen van zijn broek losmaakte. Voordat Iris beseftte wat er gebeurde, ging Rose schrijlings op hem zitten en begon ritmisch op en neer te bewegen. Vol afschuw, maar tegelijkertijd geboeid kon Iris zich niet van het schouwspel losmaken, gefascineerd door de manier waarop hij zijn gezicht vertrok, door de manier waarop hij de roomblanke dijen van haar zus vastgreep. Vluchtig kwam de wens bij haar op dat zij daar zat, met haar rokken

omhooggeschoven, en dat Rose door het sleutelgat stond te gluren. Het leek allemaal zo gruwelijk simpel, zo gemakkelijk, in de houten stoel die haar grootvader had gemaakt.

Iris weet nog steeds niet hoe Charles er destijds achter was gekomen dat Rose de pokken had. Op de dag nadat de zweren waren gearsten, waardoor Rose onder de pus kwam te zitten, was hij aan de deur geweest. Iris had opengedaan en zijn brief in ontvangst genomen. ‘Wat zal ze daar blij mee zijn! Het is maar een onschuldige verkoudheid. Voor je het weet is ze weer beter,’ had ze gejoekt. Charles zei niets, draaide zich om en vertrok. De brief was geen billet-doux en betekende het einde van de gefluisterde confidenties van Rose, het einde van haar uitbundige lach. Toen Rose schreeuwde dat ze alleen wilde zijn, had Iris de stoel gegrepen en die met kracht tegen de muur geschoven.

Plotseling klinkt het geluid van zware voetstappen. Iris is zo verdiept in haar herinneringen dat ze van schrik de fles met verfwater omstoot.

Haastig trekt ze het portret opzij, voordat er water op kan komen. Het geluid van de voetstappen sterft weg.

‘Lieve hemel.’ Ze slaakt een zucht van opluchting, met een hand op haar naakte borst. Wat dom van haar om zo te schrikken. Maar het geluid had zo angstig dichtbij geklonken. Ze was ervan overtuigd geweest dat mevrouw Salter de trap af kwam. Maar blijkbaar was het een van de bakkersleerlingen die nog laat terugkwam van een avondje uit.

Pas wanneer ze het water opdeft, valt haar blik op het poppenhoofd. Ze slaakt een verwensing. Het gezicht zit onder de grijze spetters van het verfwater.

‘O, nee!’ verzucht ze wanhopig, en ze probeert het poppenhoofd met haar nachthemd schoon te veegen. Het heeft haar uren gekost om het te beschilderen. Ze wrijft en ze wrijft, ze spuugt op de poppenwangen en wrijft nog eens, maar het haalt niets uit.

Met haar kiezen op elkaar stoot ze een gefrustreerd, bijna dierlijk

gegrom uit. Ze kijkt door het hoge, getraliede raam naar buiten. Het moet rond middernacht zijn, waarschijnlijk later. Hoe dan ook, ze zal de hele nacht moeten doorwerken om een nieuw poppengezicht te beschilderen.

Ze krijgt het ineens koud en trekt haar nachthemd weer aan. Naar het portret kijkt ze niet meer. *Wat ik heb gedaan, is obscene.*

Ze wordt bekropen door het vertrouwde gevoel dat er iets mis is met haar, dat er diep vanbinnen een tumor woekert die niet te verwijderen valt. Ze zou het portret moeten vernietigen, ze zou het papier in de kaarsvlam moeten houden.

In plaats daarvan staat ze op, ze legt het portret onder de mand in de kast en pakt een onbeschilderd poppenhoofd.